

«Η Οικονομική Κρίση και η Κρίση της Οικονομικής Επιστήμης»

Δημήτρης Μυλωνάκης
Καθηγητής
Κοσμήτορας Σχολής Κοινωνικών Επιστημών
Πανεπιστήμιο Κρήτης

Περίληψη

Το Σεπτέμβριο του 2008 κάποια δραματικά γεγονότα συνέβησαν στην οικονομία των Ηνωμένων Πολιτειών, γεγονότα που έμελλαν να επηρεάσουν με επίσης δραματικό τρόπο ολόκληρο τον πλανήτη, αρχικά προκαλώντας κρίση στο χρηματοπιστωτικό τομέα και μετά στην πραγματική οικονομία, με τελευταία πράξη του δράματος την κρίση χρέους πολλών χωρών, με τη χώρα μας να σέρνει το χορό τα τελευταία χρόνια, με αποτέλεσμα την κατάληξη στην αγκαλιά της τρούικας με τις γνωστές συνέπειες. Αυτά που έχουν συμβεί από το μαύρο Σεπτέμβριο του 2008 έχουν φέρει τα πάνω κάτω στην παγκόσμια οικονομία, έχουν κάνει τα θεμέλια της Ευρωπαϊκής Ένωσης να τρίζουν, έχουν αναστατώσει την καθημερινότητά μας αλλά και όλες τις πτυχές της κοινωνικής ζωής και έχουν σπρώξει μεγάλα τμήματα του πληθυσμού, ειδικά στη χώρα μας, στα όρια της φτώχειας και της εξαθλίωσης, και έχουν καταστήσει τις οικονομικές εξελίξεις κυρίαρχο θέμα στα μέσα μαζικής ενημέρωσης.

Οι κρίσεις διαχρονικά, πέραν των οδυνηρών συνεπειών που έχουν για μεγάλα τμήματα του πληθυσμού, αποτελούν συνήθως και εφιαλτήρια για ριζικές αλλαγές και ραγδαίες οικονομικές, πολιτικές, κοινωνικές και ιδεολογικές εξελίξεις. Μόνο που μία τέτοια κατάσταση μπορεί να, και έχει στο παρελθόν, αποδειχτεί δίκικο μαχαίρι. Έτσι για παράδειγμα η Μεγάλη Ύφεση του μεσοπολέμου που ακολούθησε το κραχ του 1929 δεν γέννησε μόνο το New Deal του Προέδρου Ρούζβελτ, που αποτέλεσε μία μεγάλη έστω και ημιτελή μεταρρυθμιστική προσπάθεια, αλλά και το φαινόμενο του Ναζισμού στη Γερμανία αποτελώντας έτσι μία από τις βασικές αιτίες του 2^{ου} Παγκοσμίου Πολέμου. Έγινε όμως και η μαμή μίας άλλης επανάστασης αυτή τη φορά στην οικονομική σκέψη όπως εκφράστηκε μέσα από τη *Γενική Θεωρία της Απασχόλησης, του Τόκου και του Χρήματος* του John Maynard Keynes.

Παρότι η τωρινή κρίση ξαναέφερε στο προσκήνιο θέματα όπως η ανάγκη θέσπισης νέων κανόνων για τη λειτουργία των αγορών και ειδικά των χρηματοπιστωτικών αγορών, η συζήτηση για το τι Ευρώπη θέλουμε με αφορμή τα

τεράστια διαρθρωτικά και θεσμικά ελλείμματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης που έφερε στην επιφάνεια η κρίση, η συζήτηση για το ποιο είναι το κατάλληλο μοντέλο ανάπτυξης που θα αντικαταστήσει το νεοφιλελεύθερο κ.λπ., οι αλλαγές που έχουν συντελεστεί σε όλους αυτούς τους τομείς είναι μικρές. Η οικονομική κρίση όμως έφερε στη επιφάνεια και μία άλλη κρίση η οποία σοβούσε εδώ και πολλά χρόνια, την κρίση της οικονομικής επιστήμης.

Η κατάρρευση και χρεοκοπία της Lehman Brothers στις 14 Σεπτεμβρίου του 2008, ενός Τραπεζικού κολοσσού με πάνω από 150 χρόνια ζωή, σηματοδότησε την έναρξη της μεγαλύτερης οικονομικής κρίσης των τελευταίων 80 ετών. Ήταν το επιστέγασμα σειράς γεγονότων με κύριο το σκάσιμο της φούσκας στην αγορά των ακινήτων στις ΗΠΑ το τέλος του 2006. Αυτό που έσωσε την παγκόσμια οικονομία από την ολοσχερή κατάρρευση το Σεπτέμβρη του 2008 ήταν δύο ενέργειες. Πρώτον, η σωτηρία των τραπεζών και άλλων χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων από το κράτος, και, δεύτερον, το χρήμα που διοχετεύθηκε στην οικονομία από την κυβέρνηση Bush. Ξαφνικά λοιπόν η αγορά έπαψε να είναι η λύση δια πάσα νόσο.

Το εντυπωσιακό είναι ότι τίποτα από αυτά δεν προβλεπόταν από την κυρίαρχη οικονομική σκέψη. Τουναντίον, μόλις 2-3 χρόνια πριν, τόσο από την πλευρά των Αμερικανών οικονομολόγων, όσο και από την πλευρά των πολιτικών υπήρχαν διθύραμβοι για την πορεία της οικονομίας. Έτσι λοιπόν όταν η κρίση κτύπησε έπιασε τους ιθύνοντες στα περί της οικονομίας και τους κρατούντες στην πολιτική, εξ απήνης. Και όμως τα σημάδια και τα μηνύματα ήταν πολλά. Για παράδειγμα μόνο μεταξύ της δεκαετίας του 1970 και το 1997 έχουν καταμετρηθεί ούτε λίγο ούτε πολύ 139 χρηματοπιστωτικές κρίσεις σε όλο τον κόσμο!

Αντίστοιχη ευφορία επικρατούσε στους κόλπους της κυρίαρχης οικονομικής σκέψης όσον αφορά στην κατάσταση της οικονομικής επιστήμης. Στον πυρήνα της κυρίαρχης οικονομικής σκέψης υπήρχε η άποψη ότι οι αγορές λειτουργούν αποτελεσματικά. Αιχμάλωτοι αυτής της αντίληψης οι οικονομολόγοι έδιναν συγχαρητήρια ο ένας στον άλλο για τις επιτυχίες της οικονομικής επιστήμης. Όλα αυτά κατέρρευσαν με πάταγο το Σεπτέμβριο του 2008.

Τι συνέβη λοιπόν εκείνο το μαύρο Σεπτέμβρη του 2008; Και πως φτάσαμε στο σημείο να κινδυνεύει με κατάρρευση η παγκόσμια οικονομία; Τι πήγε στραβά; Και γιατί τα πολύπλοκα μαθηματικά μοντέλα των οικονομολόγων απέτυχαν να προβλέψουν την κρίση; Και όταν ήρθε η κρίση γιατί η οικονομική θεωρία δεν μπόρεσε να δώσει λύσεις; Θα δώσει η κρίση ώθηση για ριζικές αλλαγές στην

οικονομική επιστήμη όπως η αντίστοιχη του 1929; Αυτά είναι μερικά από τα ερωτήματα/ερεθίσματα της διάλεξης.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία

A. Στην ελληνική

1. Κρούγκμαν, Πωλ, 2009, «Πως τα Πήγαν Τόσο Χάλια οι Οικονομολόγοι?», *Θέσεις*, 109, Οκτ/Δεκ.
(Krugman, Paul, 2009, “How Did Economists Get It So Wrong”, *New York Times*, 06/09/2009,
http://www.nytimes.com/2009/09/06/magazine/06Economic-t.html?_r=1.)
2. Μελάς, Κ., 2013, *Η Ατελέσφορη Επιστήμη: Εμμονές και Αδιέξοδα της Κυρίαρχης Οικονομικής θεωρίας*, Αθήνα: Εκδόσεις Ευρασία.
3. Μυλωνάκης, Δ. 2011, «Οικονομική Κρίση και Κρίση της Οικονομικής Θεωρίας», στο Βλάχου, Α., Ν. Θεοχαράκης και Δ. Μυλωνάκης (επ.) *Οικονομική Κρίση και Ελλάδα*, Αθήνα: Gutenberg.
4. Μυλωνάκης, Δ., 2012, «Οικονομική Κρίση και οι Αντινομίες της Οικονομικής Επιστήμης», *Σύγχρονα Θέματα*, 118-9, Ιούλιος-Δεκέμβριος, σσ. 47-58.
5. Παπαδόγιαννης, Γ., 2012, *Η Άνοδος και η Πτώση του Homo Economicus*, Αθήνα: Εκδόσεις Παπαδόπουλος.
6. Skidesky, Robert, 2012, *Keynes: Επιστροφή στη Διδασκαλία του*, Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική.
7. Soros, G., 2008, *Η Οικονομική Κρίση του 2008 και η Σημασία της*, Εκδόσεις Λιβάνη.
8. Stiglitz, J., 2011, *Ο Θρίαμβος της Απληστίας*, Αθήνα: Εκδόσεις Κυριάκος Παπαδόπουλος.
9. Χριστοδουλάκης, Ν., *Οικονομικές Θεωρίες και Κρίσεις*, Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική.

B. Ξενόγλωσσα

1. Callinicos, Alex, 2010, *Bonfire of Illusions: The Twin Crises of the Liberal World*, Cambridge: Polity.
2. Hodgson, G., 2009, “The Great Crash of 2008 and the Reform of Economics”, *Cambridge Journal of Economics*, 33, σς. 1205-1221.
3. Kaletsky, A., 2009, “Goodbye Homo Economicus”, *Real World Economics Review*, no 50.
4. Kindleberger, Ch. 1996, *Manias, Panics and Crashes: A History of Financial Crises*, New York: John Wiley & Sons.
5. Kotz, David, 2009, “The Financial and Economic Crisis of 2008: A Systemic Crisis of Neoliberal Capitalism”, *Review of Radical Political Economics*, vol. 41, no. 3, 305-317.
6. Krugman, Paul, 2008, *The Return of Depression Economics*, London and New York: Penguin Books.
7. Turner, G. 2009, *No Way to Run an Economy: Why the System Failed and How to Put it Right*, London: Pluto.
8. Wolf, Martin, 2010, *Fixing Global Finance: How to Curb Financial Crises in the 21st Century*, New Haven and London: Yale University Press.